

Тања Крагујевић

Муза у олупини

Радосав Стојановић: СИДРО, Рад, Београд, 1993.

Радосав Стојановић (1950), прозни писац и песник, аутор је четири песничке збирке, од којих је последња, *Повратак на колац*, објављена 1990. Књигом песама Сидро Стојановић не одустаје од мотивских сплетова који његов књижевни свет укотвљују у завичајно у оном смислу који његово певање нераскидиво здружује, у самом корену, са постојбинским и судбинским, као самом основом националног постојања, претпоставком трајања у времену, али и као темељем личног стваралачког света који узбурканим временима и песничким непокојем подстиче поетски тембр којим пламса и згашњава смена не само историјских, већ и ширих цивилизацијских, културних и етичких простора, огледајући се у вишеструко усколебаном тренутку краја једног века. Традиција и савременост, оспорена или под сумњу стављена могућност природних континуитета у поднебљу које обилује контрастима, у епохи која и на широј сцени предочава дезинтеграцију, расап, што упућује на скупљање крхотина, уметнички захват реинтегрисања као једини чин сведочења и свођења, увида у трагове и пробој у почетку тамо где је видно тек ишчезавање – представљају сложену приступницу лирском свету Стојановићеве нове књиге.

Ослонац у овако богато постављеном мотивском сплету Стојановић налази у пуној активизацији песничког језика, разгибаности и слојевитости које сежу у заборављене наслаге не само лексике, већ и евокација традиционалних светиња као упоришта трајања, вере, морала, духовних светлина у којима се крепи вековна сигурност, колективна и лична нада, достојанство, успон.

Но Стојановић брзо указује на то да је песник модерног нерва, који преломљеном визуром (већ у првој, уводној песми) исти језички модел усваја и за измењени контекст, чинећи сударе сензибилитета, или пак времена, и напоредност њихових различитих значењских категорија управо тим распоном архаичног и промењеног – изражајним, значењски двосмерним – са новим дотоком духа промене, који и јесте носилац смисаоног обликовања, а који између „зева неба“ и „дужности земље“ (песма „Анђели“), тражи простор за човека новог кова, који се, изашавши из кошуљице прошлости, судара са још ненађеним тачкама својих духовних узвишења. То *људско послање*, које у један симбол најчешће сажима три димензије, не заборављајући дамар природе ни када се чини исцрпљен и истањен у хаотичним земним и приземним путевима, али ни потрагу за унутрашњим светилиштима и онда када се њихова општа, узорна светла чине пренаглашеним или погашеним, постаје средишње место, мотивски чвор у Стојановићевом певању. У једном правцу, из твог чвора, оспорена „укориченост у столеће“ трага за животношћу, у другом пак, свакидашњица тражи своје изгубљене просветитеље. Песма „Троручица“ чисто прелама и потпуно семантички покрива временске осе и смисаоне нагласке Стојановићеве нове књиге. Између усуда и спасења

она подвлачи мирну, контемплативну линију која човекову судбину види у његовом природном постојању, што значи, у сенима и светлостима његових разноликих могућности, али и у пролазности и смртности као печатном знаку његовог места под звездама, а потом и у олуји векова, својој широкој историјској матици. У природним протоцима ваздуха и светлости Стојановић види „прави ветар“, онај који „дува кроз људе“, носећи ковитлаце мешања и промена, чинећи, на сваком раскршћу, човека крхким али јединим господарем властите судбине – између онемоћалих анђела спасења и ђаволских уништитеља, између свечане реторике преживелог и непознатог говора новонасталог и равнодушног, између страха и сумње, апсолутне вере и апсолутног нихилизма, између „жилавог мрака“ и „нагореле светлости“ – на путевима којима се „пење и суља једнако“, али где је немогуће опстати без властите *музе*, колико и без осећања за *тачку утемељења* пободену на међу живе прошлости и смислом осемењене будућности. Светлосну нит која продева времена и облике, свакодневна службовања и празнична узношења, прошлост и садашњост, овоземну ревност и свечану ватру, „унутрашњу напрегнуту светлост“, што плоди и рађа, подједнако лична и општа, неухватљива и телесна, песник поистовећује са својеврсном религијом живљења, стварања, виталистичког узношења и духовног светковања, слободе имагинативног али и нужног ишчитавања стварног, злехудости и благословености, зденутих, вишеструким асоцијацијским одсјајима, у песникову синтагму о *истовременом присуству и одсуству* божанског. Укрштањем ових реминисцентних светлаца обасјане су најлепше и најбоље песме у збирци: једна другој окренуте тај смисао рађају уводне – „Проветравање цркве“ и „Муза“, а засебице и „Плевљење леја“, „Сумња у постојање“, „Хвостанска земља“, „Дечанска зора“, „Зима у Србици“, „Језик, дангуба“.

У вишеслојној иронији са којом се Стојановић окреће истрошеностима једних, а непронађеностима других вредносних упоришта данашњег доба, у просторима између неослушнute шкољке прошлости, олупина и недоречености садашњости и „црних рупа“ будућности – као језику трвења, истицања последњег времена за свест о почецима – открива се значајан вид ауторових стваралачких потенцијала. Песме „Међа“, „Апокрифни извештај о боју“, „Лакоћа постојања“, „Честитка“, свака за себе, извор су посебне иронијске конотације и могућност новог следа у даљем Стојановићевом певању.

Најкомплексније Стојановићеве песме усагласиле су његов дар, лексичке фондове, интонацијску игру преламања и семантичког конвертовања светлог и тамног, узвишеног и иронијског. Предахе у овим замасима представљају мале лирске целине (песме „Млади пљусак“, „Лик“, „На танкој нити студени“, „У посекотини дана“), готово независне од матичних токова, које упућују на помисао да су се, издвојене, могле наћи у засебној књизи, као и песме при крају збирке, које пре дозвољавају да се наслуте нове замисли (циклус „Скице за биографију“) и нови инспирацијски кругови но што, према пуној и дефинисаној линији претходних циклуса, одражавају истоветни набој и висину. Слабост у компоновању или импулси који траже нови простор да се артикулишу? Одговор није пресудан, јер ово измицање тек незнатно ремети могућу прегнантнију завршницу једне необичне и богате, инспиративне песничке књиге.